

NORGES HANDELS- & SJÖFARTSTIDENDE 2. OKT. 1940.

Oberst Getz bok om krigen i Trøndelag.

Av Johan Bojer.

Den som vil lese sannferdige eventyr vil her finne spennende underholdning. Det er eventyr mere fantastisk, mere utrolig enn noe av H.C. Andersen eller Grim. Og allikevel er det hele så uhyggelig sant dessverre. Og når boken hittil ikke har rusket sinnene mere opp, så er det vel fordi vi går utenom böygen. Vi vil ikke se sannheten i öynene. Vi sysselsetter oss med alt det gruffulle som skjer ute i verden, men lukker öynene for hva som gjorde at vi selv ligger der vi er.

En annen gang er det mange som sier. Bare ikke nå. Siden skal vi nok rydde opp og straffe de skyldige. Men siden, når blir det? Når det er vokset mose på forbrytelsene, så de for de fleste er glemt?

En og annen hadde jo i tide sagt fra. Men nåde ham. Men han fikk vite at han var krigshisser, militarist, nazist. Hos oss er vi ferdig med tingen når vi har fått klebet den riktige politiske merkelapp på den.

Et styre som först avruster og siden går til krig. Hvert år ble det i lange tider sendt agenter til ekserserplassene, som skulle ödelegge disiplinen. Avrustningen skulle fullbyrdes til grunnen, ikke bare materielt men også moralsk. En general fortalte for et år siden at når han en sjelden gang viste seg på gaten i uniform, så var det mange som fulgte etter og pep.

Og etter en så grundig ödeleggelse av forsvaret går det samme styre til krig. Gis det noe eventyr som kan hamle opp med dette?

48 dagers rekruttskole, mens våre naboland hadde det flerdob-

belte. I løpet av det siste 20 år ingen regimentssamling, ingen virkelig manøvre. Ingen oberst hadde noensinne sett sitt eget regiment. Ingen av generalene hadde kommandert tropper. Under herr Mowinckel ble befalet redusert med 85 pst. Arme og flåte lå igjen som vrak. Og så gikk man til krig. Det samme styre som hadde ødelagt det hele gikk til krig.

Mon det har hendt noe lignende i verdenshistorien?

Vi sa jo på forhånd det ville gå som det gjorde. Men det var jo reaksjonært. Jeg ser en forfatter er ute og forklarer det slik, at det var fordi vi hadde himmelen i våre sinn. Når man tenker på forsvarsfiendene og deres agitasjon, så kan man forestille seg mange ting, men det blir ikke himmelen.

Oberst Getz forteller:

"Befestningene på Agdenes er nøkkelen til hele Trøndelag. Har en fiende satt seg fast der, vil det bli vanskelig å mobilisere for de trønderske avdelinger." Å ja, jeg vet av selvsyn at så sent som i januar da verdenskrigen hadde vart i 4 måneder, var det ved samme festning bare mannskaper til å måke sne og hugge ved. Ingen ved kanonene. Ikke noe luftvern, og selvsagt ikke et fly. Kommandanten sendte det ene nødrop etter det annet, men fikk aldri svar. Herr Monsen, helten av det brukne gevær, satt jo stadig som forsvarsminister.

Så en dag får obersten ordre om å sende et landvernskompagni av infanterister der ut. Han gjør kommanderende general oppmerksom på at dette kompaniet vil være aldeles uskikket til noe som helst alvorlig om det ikke blir sendt instruktører både for befalet og de menige. De menige er gråhårede menn som har gått en 48 dagers rekruttskole den gang Adam var smågutt. Og offiserene har heller ikke vært i trøya på aldri så mange år. De er aldeles ukjent med det som vil kreves i krig. Ingen av dem har sett en mitraljøse. Ingen har kjennskap til moderne taktikk.

Kommanderende general svarer ikke.

Obersten inspiserer kompaniet og finner det vel snarere verre enn han hadde trodd. Han skriver og skriver til kommanderende general, men svaret uteblir. Inntil han får beskjed om at kompaniet skal - sendes hjem. Det behöves ingen soldater på Agdenäs. Det er jo bare verdenskrig.

Jeg kjenner av erfaring til et slikt kompani fra både 1905 og 1914. Mannskapene husker ingenting mer og befalet har aldri sett tropper, de menige kaldflirer, og offiserene er i villrede med alt og ingen kan forklare hvorfor man egentlig er her.

Jo, det ville blitt støtte for festningen.

De styrende mente vel at Agdenäs, det vil si Tröndelagen, skulle man ikke forsvare.

Hvis de da i det hele mente noe som helst.

Så kommer i panikkdagene en virkelig mobilisering av oberstens regiment på Steinkjer - men da er Agdenäs tatt på et sekund eller to - og Trondheim likeså.

Obersten skriver: Regimentet hadde ammunisjon for en bataljon. (Men regimentet har jo tre linjebataljoner og en landverns.)

Og hva mangler man ikke av befal. Og hvorfor? Spör herr Mowinckel. Men når ble det beordret alminnelig mobilisering av denne hær, som hverken var övd eller hadde offiserer eller det mest nödvendige utstyr. Nå skulle vår ungdom ut og slåss med verdens mest övde, best utstyrte og best förte hærmakt.

Mon Tranmæl ikke gned seg i hendene og var tilfreds?

Sjefen for kavalleriregimentet nordenfjells melder til sine overordnede at hans avdeling mangler alt som kan gjöre den skikket til å gå i felt. Hjelper ikke. De skal likevel avsted. Nå skal karene ut og redde Norge. Og de som er skyld i at guttene våre må gå vergelöse mot en overlegen fiende, de berger seg selv i sikkerhet först til Nordland og siden til London. Og for sikkerhets

skyld tar de vår gullbeholdning med. Og fra det fjerne forlanger de at vi værsgod skal være tapre og redde Norge.

Er det ikke eventyr?

Men vi skal ikke tale om det. Hyss! Siden engang. Men ikke nå. For de fremmede kunne se vi vasket vårt linnet, og det er ikke bra. Som om ikke de fremmede i mange år har hatt god greie på hvorledes det sto til med vårt linnet.

Spørsmålet er: Når vi ikke anklager de skyldige - ser det da ikke ut som at vi gjør oss til deres helere? Og heler er medforbryter, er det ikke så?

"På vår side", sier obersten, "fantas ikke skyts, ikke luftvernsskanoner eller fly".

Men fienden var vel forsynt med alt.

Boken må leses. Den må bli folkelesning. Vi må lære å se at ulykken skyldes bare oss selv. Hvis man ikke eier indignasjon over forbryterne da er jo også ens begeistring for det positive oppbygningsarbeid temmelig verdiløs. I Frankrike setter man de skyldige for krigsrett. Vi har inntil videre utnevnt en av de verste hos oss til skoleinspektör på Hamar. Kommer de andre hjem så skal du se vi reiser dem æresporter på Karl Johan.

Johan Bojer.